

De Romeinse goden

In de moderne tijd bestaat een verkeerd beeld van de Romeinse goden. Er wordt vaak gedacht, dat er geen verschil is tussen de goden van de Grieken en die van de Romeinen en dat de enige goden in het leven van de Romeinen Iuppiter, Iuno en andere familieleden van Iuppiter zijn.

Op de eerste plaats zij gezegd, dat de Romeinse goden niet kopieën van de Griekse zijn. Wel is het zo, dat de Romeinen vanaf circa 200 voor Christus onder invloed van de Grieken zijn gekomen. Ze hebben in een hoog tempo in de 2^e eeuw voor Christus de Griekse wereld veroverd, dit door de schuld van de Grieken zelf. Zij riepen namelijk, door onderlinge ruzie gedreven, de hulp in van de sterke Romeinen. Die maakten handig gebruik van dit Griekse gekissebis en pasten de tactiek toe van '***Divide et impera***' (verdeel en heers). Ze kwamen op voor de zwakke partij en hadden zo vaak een reden om de sterke staten aan te pakken. Uiteindelijk hadden de Romeinen in de 2e eeuw voor Chr. in no time het Griekse oosten onder controle. Zo kwamen ze ook in contact met de veel hogere Griekse cultuur en begonnen ze zich te spiegelen aan de Grieken. Eén van de gevolgen was dat ze hun eigen goden en die van de Grieken gingen vergelijken en aan hun goden Griekse trekken gingen geven. Zo werden veel mythen van o.a. de Griekse Zeus overgeheveld naar de Romeinse Iuppiter.

Opdrachten 8.

- Zoek uit wie de Griekse hoofdgoden zijn en wie de Romeinse.
- Wat zijn hun taken en onderlinge relaties.

De Romeinse goden die wij kennen (Iuppiter, Iuno, Minerva e.a.) zijn vooral **staatsgoden**, die voor het welzijn van de staat zorgden. De Romeinen vonden het de plicht van de burgers die goden tevreden te houden. Als ze tevreden waren, zouden ze de staat niet met hun woede treffen. Wie zijn verantwoordelijkheid kende, offerde dan ook geregeld aan hen. Zo'n man heette dan **pius** (vroom) en had de kwaliteit '**pietas**' (vroomheid, verantwoordelijkheid). Deze pietas was een van de Romeinse deugden (belangrijke positieve kwaliteiten). Dat de Romeinen officieel (privé en op staatsniveau) aan die goden offerden, betekende niet dat die goden ook een belangrijke rol in het persoonlijke leven van hen speelden. Daarvoor hadden de Romeinen andere goddelijke machten, **numina**, die minder goed te definiëren zijn. Het woordje numen, goddelijke macht, is heel breed. Alle goden hebben die, dus ook Iuppiter cum suis (met de zijnen). Echter in de privésfeer baden de

Romeinen tot de familiegoden. Hiervan hadden ze twee soorten: de **penates** en de **lares**. De penaten waren vooral verbonden met het huis, de voorraad, **Vesta** (godin van het haardvuur). Ze kregen ook een deel van de maaltijd van het gezin en staan dan ook symbool voor het gezinsleven. Deze penates verschilden dus per gezin en hadden geen bepaald uiterlijk.

afbeelding van de penates

Meestal hadden ze in het huis een klein kapelletje. De familiepenates heetten **minores** (kleiner) of **privati** (privé), omdat naast de huispenates ook nog stadspenates bestonden. Men zag een stad als één gemeenschap, of gezin. De beroemdste penates waren natuurlijk die penaten, die Aeneas op zijn vlucht uit Troje mee had genomen en waarvoor hij op bevel van de goden in Italia de stad **Lanuvium** had gesticht. Zulke stadspenates heetten **maiores** of **publici**.

Naast de penaten bestonden ook nog de **lares**. Deze lares waren oorspronkelijk de zielen van de overleden voorvaders, die het huis, gezin of zelfs de staat beschermden. In de loop van de tijd werden de lares steeds meer naast de penaten gezet en verdween het verschil.

Aeneas draagt op zijn vlucht zijn verlamde vader Anchises, die de Penaten van Troje en later van Lanuvium vasthoudt. beeld van Bernini

Voor de Romein was ook nog een ander type god van belang, die van landbouw en vruchtbaarheid.

De Romeinen waren van origine boeren en verbonden met hun land. Geen

wonder dat een god als **Priapus** belangrijk was. Deze god symboliseerde vruchtbaarheid en hij zou een huisgezin beschermen tegen jaloezie of het kwade oog. Daarom stond zijn beeld vaak voor de deur. Zo kon de boer bij het verlaten van zijn huis tot hem bidden en kon de god jaloezie van zijn huis houden. Wegens zijn functie als vruchtbaarheidsgod had hij ook een oversized penis. Beroemd is de muurschildering van Priapus op de deurpost van het huis van de Vettii in Pompei.

Priapus, muurschildering op de deurpost van het huis van de Vettii.

De Romeinen geloofden er trouwens heilig in dat de goden aan de mensen hun wil kenbaar maakten met voortekenen of orakels. Om de wil van de goden te

kunnen lezen uit ingewanden had men speciale heilige mannen, die hierin getraind waren: de **haruspices**. Deze konden uit de ingewanden, de lever de wil der goden opmaken. Deze kunst beheersten vooral de **Etruscanen**, die over de Tiber ten noorden van Rome leefden. Als een Romein dat ook wilde

leren, dan werd hij al op jonge leeftijd daarheen gestuurd en ging hij in de leer

bij de Etruscanen: **Etrusca disciplina**. Overigens is van **haruspex** (lever/ingewandschouwer) haru- ook oorspronkelijk Etruscisch: hira- ingewand, lever.

Een andere, veel gebruikte methode is het schouwen der vogels. De deskundige, de **augur**, ging dan ergens zitten, bijvoorbeeld op de heuvel de **Palatijn**, verdeelde de hemel in vakken en wachtte op het antwoord op zijn vraag. Dat antwoord kwam dan in de vorm van vogels. Als ze van rechts (**dexter**) kwamen, was het gunstig en van links ongunstig (**sinister** – links, ongunstig). Ook hiervoor bezocht men de Etruscanen. Iedere staatshandeling moest voorafgegaan worden door het halen van de **auspicia** (vogeltekens). Waren die ongunstig, dan kon het zijn dat een veldtocht uitgesteld of afgelast werd. Zelfs voor de benoeming van een **consul** (premier) waren de auspicia nodig.

vogelwichelaar, augur

Opdracht 9.

- Noteer uit bovenstaande tekst de dikgedrukte begrippen en hun betekenis.
- Geef op onderstaande kaart de ligging aan van Lanuvium, Rome, het gebied der Etruscanen.

- c) Voor de Romeinen was de Sybille van belang. Zoek op wie of wat de Sybille was.
- d) Waar zat de Sybille?
- e) Hoe was de Sybille van belang voor de Romeinen op het gebied van voorspellen?

